

Лекція 3. УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

1. Принципи управління природоохороною діяльністю
2. Функції управління у природоохоронній сфері
3. Методи управління природоохороною діяльністю
4. Екологічна політика та її реалізація в Україні

1. Принципи управління природоохороною діяльністю

Процеси управління охороною навколишнього середовища для досягнення визначених природоохоронних цілей викликають необхідність у забезпеченні цілеспрямованої та узгодженої діяльності відповідних структур. Для цього розроблюються та застосовуються теоретичні і методичні підходи, що покладаються в основу розробки та регулювання природоохоронної діяльності на різних рівнях її здійснення.

Екологічне управління базується на *принципах*, які відповідають цілям управління, визначають зв'язки та відношення, що мають місце в процесі управління. Вони є основою для побудови органів управління, розподілу компетенцій, задач, що стосуються діяльності органів управління.

Принципи управління природоохороною діяльністю формулюються на базі екологічних закономірностей взаємозв'язку суспільства з навколишнім середовищем та актуалізуються відповідно процесів, що проходять при цьому. Основні принципи управління природоохороною діяльністю мають правову основу та відображаються у відповідних нормативних документах. З точки зору правових аспектів виділені такі основні принципи управління у галузі охорони навколишнього середовища:

- забезпечення законності при здійсненні управління у даній сфері;
- поєднання комплексного та диференційованого підходів в управлінні охороною навколишнього природного середовища;
- поєднання державного управління із самоврядним і громадським управлінням у даній сфері;
- впровадження басейнового управління;

– програмно–цільове забезпечення розробки та реалізації заходів у галузі охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів;

Принцип законності при здійсненні державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища означає, що органи управління даній сфері, їх посадові особи в процесі своєї діяльності мають керуватися приписами законодавства, що визначають їх повноваження, порядок прийняття відповідних управлінських рішень, а також надання управлінських послуг екологічного характеру. Органи державного управління повинні дотримуватись екологічних вимог щодо заходів, які вони мають розробляти з метою забезпечення охорони довкілля, екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів.

Принцип поєднання комплексного та диференційованого підходів в управлінні охороною навколишнього природного середовища. Взаємозалежність природних ресурсів, нерозривність зв'язків у природних процесах потребує проведення в даній сфері єдиної науково–технічної політики, координації зусиль усіх органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій і громадян у розробці та здійсненні заходів щодо охорони довкілля, використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки. Комплексність передбачає всебічне врахування екологічних, економічних, технічних, соціальних та ін. чинників, що можуть вплинути на ефективність природоохоронних заходів.

Принцип поєднання державного управління із самоврядним і громадським управлінням у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Вирішення екологічних проблем потребує узгоджених дій з боку органів державного управління й органів місцевого самоврядування. За таких обставин створюється правовий механізм взаємодії органів державного управління й органів місцевого самоврядування та органів громадського управління при прийнятті на територіальному рівні рішень з певних питань охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки.

Принцип басейнового управління. У Водному кодексі України зазначено, що державне управління у галузі використання й охорони вод та відновлення

природних ресурсів здійснюється за басейновим принципом. Його запровадження викликано екологічним і економічним значенням річкових басейнів, які можуть охоплювати територію декількох адміністративно-територіальних одиниць. У межах річкових басейнів замикається кругообіг речовин, розповсюджуються та акумулюються забруднюючі речовини, здійснюється розміщення об'єктів виробництва. Басейнове управління створює умови для управління річковим басейном як єдиним цілим, а також для збалансованості використання, охорони і відтворення водних ресурсів, запобігання порушенню умов формування водного стоку, прояву шкідливої дії вод.

Принцип програмно-цільового забезпечення розробки та реалізації заходів

галузі охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів. Цей принцип є ключовим у даній сфері державного управління, дозволяє пов'язати цілі та завдання охорони довкілля на перспективний період із спрямованими на їх виконання конкретними заходами організаційного, технічного, наукового й іншого характеру, ресурсним (фінансовим, матеріально-технічним) забезпеченням цих заходів, а також із відповідальними за їх розробку та реалізацію органами. Програмно-цільовий принцип реалізується шляхом підготовки державних екологічних програм, розділів з питань екологічної безпеки, охорони довкілля у складі державних програм економічного та соціального розвитку держави та в інших програмних документах.

Крім того, з правової точки зору важливим є *принцип взаємної відповідальності держави та громадян за збереження навколишнього середовища.* Завдання держави полягає у забезпеченні якісного стану довкілля для усіх та кожного громадянина окремо, а громадян – у добровільному та свідомому додержанні норм охорони його складових.

Зазначені принципи розроблені на основі екологічних закономірностей, що є базовими для гармонізації системи «природа – суспільство». Такі закономірності знайшли своє вираження у *принципах охорони довкілля та*

екологічно безпечної діяльності людини, які передбачають: пріоритетність вимог екологічної безпеки в усіх сферах життя суспільства; гарантування екологічно безпечного для здоров'я людини довкілля; наукове обґрунтування природоохоронних заходів; узгодження економічних, екологічних та соціальних факторів розвитку суспільства, стале споживання природних ресурсів; забезпечення екологізації суспільного виробництва та широке впровадження новітніх технологій; відтворення природних ресурсів; комплексне вирішення питань охорони довкілля; прогнозування погіршення якості компонентів навколишнього середовища та ін.

період переходу до сталого розвитку та підвищення ролі громадськості у прийнятті управлінських рішень робиться акцент на таких принципах управління охороною навколишнього середовища: гласності; своєчасності управлінських рішень; екологічній мотивації при регулюванні економічних відношень; міжнародного співробітництва у галузі охорони довкілля та використання природних ресурсів; екологічній свідомості людей та підвищення відповідальності за негативний вплив на навколишнє середовище; збереження біорізноманіття і ін.

2. Функції управління у природоохоронній сфері

Сутність управлінської діяльності, що пов'язується із здійсненням природоохоронних дій, проявляється через функції управління природоохоронною діяльністю. Тому управління природоохоронною діяльністю у певній сфері охорони природи може представлятись як виконання сукупності відповідних функцій. Функції управління представляються напрямками діяльності та відповідними їм задачами по забезпеченню охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів та екологічно безпечного життя людини.

Функції управління у сфері природокористування та охорони довкілля – основні види діяльності органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань по забезпеченню організації

раціонального використання природних ресурсів, їх відтворення та захисту, охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки

теперішній час немає єдиного підходу до класифікації функцій екологічного управління. Більше того, у деяких випадках одна і та ж функція може трактуватись як правовий засіб, так і метод управління.

Аналіз джерел інформації показує, що найбільш розповсюдженим є класифікація функцій управління наступним чином.

позицій об'єкта функції розподіляються між різними ступенями ієрархії органів управління. Вони називаються *господарськими* і існують між органами вищих та нижчих щаблів управління.

Функції управління, виділені на основі суб'єкта управління, називають *організаційними*. Серед них визначається група функцій, що показує стадії управління. Це такі основні функції як *попереднє, оперативне і завершальне управління*.

Функції попереднього управління включають: визначення мети (наприклад, підвищення екологічної безпеки поводження з відходами), прогнозування (зменшення забруднення водного басейну) й планування (реконструкція установки системи очистки забруднених викидів).

Мета – це вихідний пункт процесу управління та основа реалізації всіх інших функцій процесу управління. Прогнозуванню – наступній функції попереднього управління, підлягають практично всі сторони життєдіяльності будь-якої організації. В ній розробляється система прогнозів, що складається із соціальних, економічних, демографічних і науково-технічних. Планування також відноситься до попереднього управління, так як план включає визначення мети, перелік засобів і методів досягнення мети, узгодження цілей, передбачуваних витрат і результатів. Загалом функція планування призначена визначити систему заходів, що дозволять забезпечити досягнення цілей.

Функції оперативного управління передбачає: організацію (включає організацію об'єкта й суб'єкта управління, дію суб'єкта на об'єкт); мотивацію

(стимулювання шляхом морального або адміністративного впливу), координацію дії; усунення конфліктів.

До *функції завершального управління відноситься* контроль, облік та аналіз. Контроль забезпечує перевірку відповідності процесу функціонування (діяльності) об'єкта і суб'єкта управління цілям і іншим критеріям (законам, постановам, наказам, нормам, правилам). У процесі контролю перевіряються результати роботи, ступінь відхилення від запланованих етапів, виявляються причини і винуватці не виконання робіт.

Особливе значення серед усіх функцій екологічного управління має функція *організації*, що забезпечує взаємозв'язок і ефективність усіх інших функцій управління. Її суть виражається у створенні органів управління, побудові структури апарату управління, формуванні управлінських підрозділів, ланок, розробленні положень про органи управління, встановлення взаємозв'язків між управлінськими структурами, підбір і розстановку кадрів тощо.

відповідності із законодавчими положеннями (ст.16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»), управління охороною навколишнього природного середовища полягає у здійсненні в цій галузі функцій *спостереження, дослідження, екологічної експертизи, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності*.

Зазначається, що всі функції управління в сфері охорони навколишнього природного середовища пропонується умовно поділити на групи: організаційні, попереджувально-охоронні і стабілізаційні групи функцій.

До *організаційних функцій* екологічного управління належать: просторово-територіальний устрій об'єктів природи; ведення природо-ресурсних кадастрів; екологічне планування; екологічне прогнозування. *Попереджувально-охоронні функції* — це екологічний моніторинг; екологічний аудит; екологічна експертиза; екологічний контроль; екологічне страхування.

До *стабілізаційних функцій* необхідно віднести інформування про стан довкілля; нормування; екологічне ліцензування.

системі організації природоохоронної діяльності в Україні прийнята класифікація функцій екологічного управління за поділом органів управління.

У цьому зв'язку функції природоохоронного управління поділяються на *загальні* та *спеціальні*. Загальні функції здійснюються в особі державних законодавчих, виконавчих, правових органів, а спеціальні – суб'єктами, що мають спеціальне повноваження на екологічне управління відповідно до чинного законодавства.

До *загальних функцій* відносяться:

Законодавче регулювання. Визначення основних напрямів державної екологічної політики, яка забезпечує гармонізацію відносин суспільства і природи, збалансований розвиток, формування й розвиток законодавчо-правової бази та регулювання відносин у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, екологічної безпеки й екологічного управління державою.

Прогнозування. Отримання науково обґрунтованих варіантів тенденцій розвитку показників якості навколишнього природного середовища та здоров'я населення, показників природно-ресурсного потенціалу, ризиків виникнення надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру, індикаторів збалансованого розвитку.

Планування. Виважена передбачуваність використання, відновлення й охорони навколишнього природного середовища; розробка міждержавних, державних, регіональних, місцевих екологічних програм; планування заходів щодо попередження й реагування на надзвичайні ситуації щодо забезпечення екологічної безпеки.

Організація. Забезпечення реалізації державної екологічної політики на національному й міжнародному рівнях у контексті збалансованого розвитку, максимальне сприяння виконанню законів та інших нормативних актів з охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, організація екологічного управління державою.

Координація. Координування діяльності міністерств, відомств, підприємств, установ та організацій, незалежно від форм власності та підпорядкування, у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання й відновлення природних ресурсів та екологічної рівноваги.

Погодження. Максимальна погодженість поточних і перспективних планів роботи галузей, підприємств, установ та організацій в питаннях охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів.

Контроль і нагляд. Забезпечення додержання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності та підпорядкування, а також громадянами.

До спеціальних функцій належать:

Біовпорядження. Формування національної екологічної мережі з біосферними ядрами (центрами), збереження й примноження біологічного різноманіття, посилення біотичного механізму регулювання навколишнього середовища.

Ресурсовпорядження. Здійснення просторово–територіального устрою природних ресурсів та об'єктів: землеустрою, лісовпорядкування, паспортизації водних об'єктів тощо, а також встановлення територій з особливим режимом користування та охорони.

Розподіл і перерозподіл природних ресурсів. Механізм пронесу надання природних ресурсів у користування (власність) та припинення права користування (власності) природними ресурсами.

Облік природних ресурсів. Ведення природо ресурсних кадастрів (сукупність кількісних, якісних та інших характеристик екологічного, господарського та правового стану природних ресурсів): земельного, водного, лісового, рекреаційного, родовищ корисних копалин, рослинного й тваринного світу, Червоної книги України, територій та об'єктів природно–заповідного фонду, відходів, екологічно небезпечних об'єктів і територій тощо .

Спеціалізований контроль. Державний контроль за додержанням норм і правил у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання й відновлення природних ресурсів, у тому числі землі, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів, інших об'єктів рослинного й тваринного світу, морського середовища та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони, територій та об'єктів природно–заповідного фонду України, а також у сфері поводження з відходами, додержання норм екологічної безпеки.

Лімітування. Затвердження для підприємств, установ та організацій лімітів використання чи видобування природних ресурсів, лімітів викидів і скидів забруднювальних речовин у навколишнє природне середовище, а також лімітів на утворення й розміщення відходів.

Нормування. Визначення нормативів гранично допустимих викидів і скидів забруднювальних речовин у навколишнє природне середовище та інших видів шкідливого впливу на нього, а також нормативів плати за забруднення навколишнього середовища і розміщення відходів. Впровадження стандартів екологічного управління й аудиту.

Експертиза. Забезпечення проведення екологічного дослідження, аналізу, оцінки об'єктів чи діяльності, спроможних безпосередньо чи в процесі реалізації (застосування, впровадження тощо) негативно впливати на стан навколишнього природного середовища і здоров'я населення, а також забезпечення процесу підготовки висновків про їхню відповідність екологічним вимогам.

Моніторинг. Спостереження, збирання, обробка й передавання, зберігання й аналіз інформації про стан навколишнього природного середовища, оцінка й прогнозування його змін та ступеня небезпечності, розробка науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень.

Вирішення спорів. Врегулювання розбіжностей між суб'єктами екологічних правовідносин та захист порушених екологічних і пов'язаних із ними суб'єктних прав.

Забезпечення відповідальності за екологічні правопорушення.

Складання протоколів та розгляд справ про адміністративні правопорушення в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів; подання позовів про відшкодування збитків і втрат, заподіяних у результаті порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища; обмеження чи призупинення (тимчасове) діяльності підприємств та об'єктів, незалежно від форм власності та підпорядкування, якщо їх експлуатація здійснюється з порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, вимог дозволів на використання природних ресурсів, з перевищенням лімітів і нормативів гранично допустимих викидів і скидів забруднювальних речовин.

Стандартизація. Розробка і встановлення комплексу обов'язкових правил, вимог, норм і нормативів у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів, забезпечення екологічної безпеки.

Аудит. Збирання інформації та оцінка відповідності екологічного стану, діяльності, заходів, умов, а також системи екологічного управління об'єкта аудиту (суб'єкт господарювання, природний об'єкт, програма, проект тощо) екологічним вимогам, розробка рекомендацій щодо поліпшення його екологічних аспектів.

Сертифікація. Визначення, перевірка й документальне підтвердження об'єкта сертифікації встановленим екологічним вимогам.

Ліцензування. Екологічне обґрунтування, адміністративно–правове й державне економічне регулювання, а також екологічний контроль за виробництвом і сферою послуг шляхом видачі дозволів на здійснення певної діяльності, пошук (розвідка) та експлуатація родовищ корисних копалин, захоронення (складування) відходів, екологічно небезпечна діяльність тощо.

Страховання. Встановлення відповідальності страхувальника (страхової фірми) за ризики, пов'язані з понаднормативним забрудненням навколишнього природного середовища.

Організація освіти. Організація екологічного виховання, забезпечення безперервної екологічної освіти населення та обов'язкової екологічної підготовки керівних кадрів.

Інформування. Забезпечення систематичного й оперативного інформування населення, органів державної влади, підприємств, установ, організацій та громадян про стан навколишнього природного середовища, захворюваності населення.

Постійне вдосконалення управління. Процес систематичного оцінювання діяльності державної системи екологічного управління, розробка і впровадження заходів щодо підвищення ефективності й результативності екологічного управління.

3. Методи управління природоохоронною діяльністю

Методи управління природоохоронною діяльністю – це механізми, які на основі виробленої методології дозволяють ефективно вирішувати питання природокористування та охорони навколишнього середовища. Система методів управління природоохоронною діяльністю, що існує в Україні, включає *адміністративні, економічні та ринкові* методи.

Адміністративні методи, як власне управлінські, забезпечують можливість примусовості виконання певних умов чи рішень. Економічні методи створюють матеріальну зацікавленість у екологічній поведінці та прояві

екологічної свідомості. Ринкові методи використовують підхід процесу купівлі–продажу, об'єктом якого є права на забруднення.

Адміністративні методи природоохоронної діяльності базуються на використанні заборон і дозволів, що встановлюються законодавством. Це означає введення відповідних нормативів і обмежень, а також пряий контроль і ліцензування процесів, що впливають на довкілля. Таким чином природокористувачу встановлюються допустимі величини забруднення елементів навколишнього середовища та використання природних ресурсів, яких він повинен дотримуватися.

В першу чергу, застосовується нормування антропогенного навантаження на природу:

- нормативи екологічної безпеки (гранично допустимі концентрації та гранично допустимі рівні впливу на навколишнє середовище, а також вміст шкідливих речовин у продуктах харчування);
- гранично допустимі викиди та скиди у навколишнє середовище забруднювальних хімічних речовин;
- рівні впливу фізичних та біологічних факторів на природне середовище.

Крім того, використовуються:

- технічні нормативи, що регламентують утворення забруднюючих речовин та утворення відходів у виробничому процесі, та екологічні вимоги, які застосовуються до ефективності технологій очистки викидів та скидів;
- стандарти якості продукції.

Контроль за виконанням екологічного законодавства покладений на державні органи нагляду (контролю); певну роль у цьому відіграє громадський контроль.

теперішній час адміністративні методи природоохоронної діяльності у найбільшій мірі гарантують екологічну безпеку в Україні, але вони практично не враховують економічні особливості виробництв, не мають стимулюючої

функції у процесі прийняття управлінських рішень, а також мало впливають на розвиток екологічної просвіти.

Економічні методи управління природоохоронною діяльністю є більш перспективними як у розвинених країнах світу, так і в Україні. Існують такі економічні стимули, що сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля: збори за спеціальне використання природних ресурсів, екологічні податки за забруднення навколишнього середовища, пільгове кредитування, фінансування проєктів, екологічне страхування, субсидії. До економічного впливу на природокористувача, який порушує екологічні вимоги, відносяться штрафні санкції. Саме економічний механізм екологічного управління забезпечує надходження у державні фонди фінансових ресурсів, які направляються на природоохоронні заходи.

Разом з тим, даний механізм в Україні ще не є досконалим. Зазначається, що реалізований принцип «забруднювач платить» стимулює підприємця впроваджувати екологічні технології і здійснювати природоохоронні заходи. Але цей принцип поки що погано працює: легше заплатити за забруднення, чим будувати очисні споруди чи купувати очисне обладнання при дефіциті інвестиційних засобів. Істотним недоліком системи платежів є той факт, що в їхню основу не закладені відтворювальний і компенсаційний принцип. Це пояснюється слабкою економікою підприємств–забруднювачів і має такий наслідок, як відсутність у них стимулу для запровадження природоохоронних заходів.

Ринковий метод управління природоохоронною діяльністю формує ринки торгівлі та продажу, а також перерозподіл права на забруднення (здійснення викидів і скидів). При його реалізації органи державного управління повинні встановлювати допустимий рівень негативного впливу на елементи довкілля, що базується на сумарній емісії забруднюючих речовин.

теперішній час в Україні цей метод практично не використовується. Для його активізації необхідно організувати видачу та вільний продаж зацікавленим сторонам ліцензій – права на викиди забруднюючих речовин.

Незважаючи на перспективність, ринковий метод не позбавлений недоліків. Є побоювання, що ринкові стимули можуть превалювати над цінностями природи. Це може привести до порушення рівноваги у екосистемах та вгасання їх функцій, якщо природоохоронні заходи на певній території будуть довго не проводитись (з огляду на наявність у природокористувача– забруднювача ліцензії).

Крім зазначених методів управління, у літературних джерелах вказується на необхідність застосування *ідеологічного* методу управління природоохоронною діяльністю, що заснований на проведенні екологічної просвіти та виховання. Вони можуть застосовуватись у сукупності з іншими методами та стосуватися популяризації екологічної інформації, проведення тренінгів, діяльності громадськості та ін.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою показує, що у екологічному управлінні необхідне поєднання адміністративного регулювання зі стимулюючим. Для ефективного екологічного управління в Україні необхідна не тільки інтеграція механізмів такого управління, а й врахування економічного і соціального стану регіонів і міст. Це надасть певні умови для підвищення екологічної безпеки навколишнього середовища шляхом запровадження у виробництва технологічних інновацій та підходів до управління.

4. Екологічна політика та її реалізація в Україні

Сталий розвиток суспільства забезпечується узгодженістю дій та оптимізацією потреб людини щодо навколишнього природного середовища. У цьому зв'язку важливу роль відіграє екологічна політика як діяльність державної влади та державного управління, а також підприємств (організацій) і громадськості.

Екологічна політика – це комплекс заходів, спрямованих на охорону навколишнього середовища, збереження і відновлення природних ресурсів,

запровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій, розвитку природоохоронної освіти і виховання, правова охорона екологічних систем з метою забезпечення оптимальних умов природокористування.

Виділяють наступні види екологічної політики: *глобальна, державна (національна), регіональна, місцева, корпоративна*. Глобальна екополітика направлена на вирішення глобальних екологічних проблем, проведення міжнародних екологічних акцій та ін. Визначальною є екологічна політика держави. Вона розробляється у поєднанні з іншими видами екополітики і є основою для створення регіональної, а також місцевої екологічної політики, що здійснюється на рівні міста, села, та корпоративної політики (підрозділ 3.2) .

Метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально–економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Державна екологічна політика – це складова політики держави, що відображає сукупність її цілей і завдань у сфері екології, які формуються політичною системою держави відповідно до її соціального призначення і реалізуються нею за допомогою певних механізмів.

Нормативно–правовою базою екологічної політики є Конституція України, кодекси України, закони України, укази Президента України, постанови та рішення Верховної Ради України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативно–правові акти центральних органів виконавчої влади, місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування; Національна енергетична стратегія; Генеральні плани розвитку й розміщення населених пунктів; ратифікація міжнародних конвенцій та протоколів, використання міжнародних положень і стандартів та ін.

Екологічна політика включає в себе такі елементи: принципи, пріоритети, цілі, суб'єкти, об'єкти, механізми реалізації, інструменти тощо. Принципи екополітики мають інтегральний підхід і включають правові, економічні, соціальні та інші аспекти, що є найбільш актуальними у взаємодії суспільства та природного середовища.

До суб'єктів екополітики відноситься держава, господарсько–економічні суб'єкти (підприємства, організації), науково–дослідні організації, політичні партії, громадські організації, окремі громадяни. Перелік об'єктів екополітики досить великий і включає органи загальної та спеціальної компетенції, промислові та інші організації, установи, населення, елементи навколишнього середовища Землі, космічний простір та ін.

Реалізація екологічної політики здійснюється з використанням адміністративних, нормативно–правових, економічних, організаційних та соціально–психологічних засобів регуляторного впливу.

Проектом Закону «Про внесення змін до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» пропонується розглянути стратегію політики на період до 2030 року. Даний проект був розроблений на виконання Угоди про асоціацію з ЄС для визначення основних стратегічних цілей та завдань нової державної екологічної політики, яка б враховувала сучасні міжнародні стандарти та законодавство, що діє в країнах ЄС.

Уряд України схвалив проект Закону «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року», який буде винесено на розгляд Верховної Ради.

Державна екологічна політика спрямована на досягнення п'яти важливих стратегічних цілей, що включають відповідні їм задачі

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно–ресурсного потенціалу України

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики в процес прийняття рішень щодо соціально–економічного розвитку України

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я населення до соціально прийняттого рівня

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Україна до 2030 року отримає сучасні системи моніторингу, ринкові механізми для озеленення економіки, а також зменшення викидів парникових газів і скорочення викидів від стаціонарних джерел забруднення на 15% порівняно із 2015 роком. Стратегія містить 30 вимірюваних індикаторів успішності її виконання.

Регіональна екологічна політика представляється як це система цілей, задач і дій, що реалізуються органами державної влади і місцевого самоврядування, та направлена на збереження елементів довкілля і забезпечення екологічної безпеки населення, що проживає в регіоні. Така політика розробляється на основі положень та інтересів держави і враховує соціально–економічний та екологічний стан регіонів.

теперішній час актуальним є діяльність регіонів по адаптації законодавства України до норм і стандартів ЄС в екологічній сфері. На регіональні органи влади покладаються функції щодо проведення реформ у сферах екологічної політики, що стосуються оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки, поводження з відходами, управління водними ресурсами, якості атмосферного повітря та ін.

Контрольні запитання та завдання.

1. Розкрийте суть поняття принципів управління природоохоронною діяльністю.
2. Охарактеризуйте основні принципи екологічного управління
3. Приведіть визначення функцій управління у сфері природокористування та охорони довкілля

4. Що включають функції попереднього, оперативного і завершального управління?
5. Охарактеризуйте загальні функції екологічного управління.
6. Розкрийте суть спеціальних функцій екологічного управління.
7. Які методи управління природоохоронною діяльністю використовуються в Україні? Приведіть їх характеристику та висловіть свою думку щодо ефективності їх застосування.
8. Сформулюйте поняття «екологічна політика». Які існують види екополітики ?
9. Які нормативно–правові документи є основою для розробки та реалізації екологічної політики?
10. Визначте суб'єктів та об'єктів екополітики в Україні.
11. Які цілі державної екополітики визначаються її стратегією на період до 2030 року?
12. Що таке регіональна екологічна політика? Сформулюйте своє бачення регіональної екополітики регіону свого помешкання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Закон України від 21.12.2010 р. № 2818–VI /Відомості Верховної Ради України, 2011, № 26, ст. 218.

2. Проект закону «Про внесення змін до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» – Режим доступу:

https://menr.gov.ua/files/docs/Proekt/proekt_zakony_11_09_2017.pdf

3. Комарницький, В.М. Екологічне право [Текст]: навч. пос. / В.М.Комарницький, В.І.Шевченко, С.В.Слькін. – К: Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.

4. Гетьман, А.П. Організаційно–правовий механізм охорони навколишнього природного середовища [Текст] / А.П.Гетьман // Екологічне право й охорона природи. – 2014. – С.119–128.

5. Шевчук, Ю.М. Екологічне управління [Текст]: підруч. /В.Я. Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О.Білявський. – Київ:Либідь, 2004. – 432 с.

6. Шмандій, В.М.Управління природоохоронною діяльністю [Текст]: навч. пос. / В.М.Шмандій, І.О.Солошич. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 296 с.

7. Організація управління в екологічній діяльності [Текст]: підруч. / Н. В. Максименко, В. В. Задніпровський, Р. О. Квартенко; вид. 3–тє, перероб. і доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 282 с.

Допоміжна література

8. Рижова К.І. Механізми екологічного управління природокористуванням в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, м. Київ – Режим доступу <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/12519/1/1.doc>

9. Андрієнко, М.В. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях / М.В. Андрієнко, В.С.Шако// Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. –№9. – Режим доступу: №9<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051>

10. Мельниченко, О. А. Елементи державної екологічної політики/ О.А.Мельниченко// Державне будівництво. – 2016. –№2.

11. Система управління природокористуванням: процеси удосконалення та теоретичні основи [Електронний ресурс] / С. І. Рассадникова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 5 (21). – С. 167–174. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n5.html>

12. Залєвська–Шишак А. Д. Основні напрями державного регулювання охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів в Україні

13. А. Д. Залєвська–Шишак // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право: зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 25. – С.46–54.

14. Рассадникова, С.І. Теоретичні основи реформування організаційно– управлінської системи природокористування в Україні в контексті сучасних

викликів [Електронний ресурс] //Економічні іновації. – 2014. – Вип.№57. – С.

321–331. – Режим доступу:

[http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72589/32–
Rassadnikova.pdf?sequence=1](http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72589/32–Rassadnikova.pdf?sequence=1)

